

The Process to Successful Healthy living in a Tambon of Wang Nam Yen Town Municipality in Sa Kaeo Province¹

Amaraporn Surakarn²
Ninlapa Jirarattanawanna³

Received: April 19, 2017

Accepted: July 19, 2017

Abstract

This study aimed to understand the process for successful healthy living in a tambon, and the conditions that contribute to success by using a qualitative research methodology based on case study. Data was collected by in-depth interviews, observation, and focus group discussions. Thirty key informants included the mayor, municipal clerk, health coordinator at the tambon, the village headmen, teachers, staff in district health promotion hospital, and villagers in Wang Nam Yen Town Municipality. Data were analyzed by content analysis. The findings of this research were divided into two parts: 1) A process to successful healthy living in the tambon included the potential of community, social capital, resources, community organizations, the development timeline and how to manage the problems and obstacles of health in the tambon. 2) Conditions of successful health living in the tambon include the context, input, process and output. The results showed that Wang Nam Yen Town Municipality had a good society, good environment, good health and participation of people in community.

Keywords: healthy tambon, Wang Nam Yen Town Municipality, potential of community

¹ Research Article. Supported by Thai Health Promotion Foundation

² Lecturer at Graduate School, Srinakharinwirot University, E-mail: amaraporn.s@gmail.com

³ Lecturer at Nursing Faculty, Srinakharinwirot University, E-mail: ninlapa@gmail.com

กระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ ของเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว¹

อมราพร สุรการ²

นิลภา จิระรัตนวรรณ³

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานและสถานะเงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา ใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตและการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล เจ้าหน้าที่ประสานงานตำบลสุขภาวะ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลประจำตำบล และชาวบ้านในเทศบาลวังน้ำเย็น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) กระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะประกอบด้วยศักยภาพของชุมชนทุนทางสังคม แหล่งเรียนรู้ องค์กรชุมชน เส้นทางพัฒนาและวิธีการจัดการต่อปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ 2) สถานะเงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ ประกอบด้วย บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น คือ สังคมดี สิ่งแวดล้อมดี สุขภาพดี และการมีส่วนร่วมของประชาชน

คำสำคัญ: ตำบลสุขภาวะ เทศบาลเมืองวังน้ำเย็น ศักยภาพของชุมชน

¹ บทความวิจัย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

² อาจารย์ ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล: amaraporn.s@gmail.com

³ อาจารย์ ประจำคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีเมล: ninlapa@gmail.com

ที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

การที่จะพัฒนาประเทศให้ไปสู่ความยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยต้องนำทุนทั้งหมดที่มีมาเชื่อมโยงกันให้เกิดประโยชน์แก่ชาติมากที่สุด การเสริมสร้างทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญหลักที่ควรมุ่งเน้นพัฒนา โดยเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความรู้ มีจริยธรรม มีความสามารถในการดูแลตนเอง มีการตระหนักรู้ถึงคุณค่าในภูมิปัญญาของตน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน มีจิตสำนึกสาธารณะและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง การขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งนั้น จำเป็นต้องมีแผนการดำเนินงานหรือมีกระบวนการจัดการชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมในกระบวนการเรียนรู้และแสวงหา เพื่อให้รู้จักตัวเอง รู้จักครอบครัว รู้จักชุมชนของตน การจะไปสู่ความเข้มแข็งได้ ต้องมีการทำซ้ำแล้วซ้ำอีกจนเกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การปฏิบัติ มีการเชื่อมโยงความรู้และประสานงานกับเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ ให้ขยายวงออกไป จึงเกิดพลังขับเคลื่อนจากภายในของชุมชนเอง ตำบลสุขภาวะ เป็นกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่มีการทักษะในการค้นหาศักยภาพทุนทางสังคม และนำไปใช้ทรัพยากรของชุมชนผ่านงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตในทางที่ดีขึ้น โดยมีองค์กรในพื้นที่ และองค์กรสนับสนุนนอกพื้นที่หนุนให้ สมาชิกกลุ่มหรือแหล่งปฏิบัติการของชุมชนเป็นคนหลักในการปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (ชนิษฐา นันทบุตร และคณะ, 2555)

จากประสบการณ์ของเทศบาลเมืองวังน้ำเย็นในการดำเนินงานภายใต้โครงการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ถึง พ.ศ. 2556 จัดการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ มีรูปธรรมการจัดการระบบและแหล่งเรียนรู้ มีเครือข่ายจากภายนอกเข้ามาร่วมเรียนรู้ พร้อมทั้งเกิดนักวิชาการชุมชนท้องถิ่น มีการทำงานร่วมกันของ 4 องค์กรหลักในพื้นที่ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล) ท้องที่ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) หน่วยงานภาครัฐ (รพ.สต. โรงเรียน) และภาคประชาชน (กลุ่มองค์กร เครือข่าย) มีการจัดทำข้อตกลงระหว่างท้องถิ่นและพัฒนางานนโยบายสาธารณะ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น ได้มีการดำเนินการมาจนเกิดความสำเร็จระดับหนึ่งในการสร้างตำบลสุขภาวะ ผู้วิจัยจึงต้องการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสู่ความสำเร็จ และสถานะเงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จของชุมชนในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะของเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว เพื่อนำไปปรับและขยายผลให้เกิดขึ้นกับตำบลอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน และเป็นการต่อยอดการทำงานที่มีต้นแบบที่ดีและเป็นรูปธรรมในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เป็นการย่นระยะเวลาในการพัฒนาให้เกิดตำบลสุขภาวะอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ
2. เพื่อทำความเข้าใจสถานะเงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จของชุมชนในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งและแผนสุขภาวะชุมชน เพื่อให้เข้าใจถึงการดำรงอยู่ของวิถีชุมชนได้อย่างมีพลังที่จะพึ่งพาตนเองและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ร่วมสร้างร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ชุมชนที่มีพลังเข้มแข็งนั้น เกิดจากความสามัคคีของบุคคลในชุมชน ที่ทำหน้าที่และบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสม และเข้าใจหน้าที่และบทบาทของผู้อื่นในสังคมและจากหนังสือเรื่อง “สร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ จตุรยุทธศาสตร์ชาติ” โดย ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2553) ได้กล่าวถึงชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า หัวใจของความสำเร็จของชุมชนเข้มแข็งอยู่ที่ “การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ” (Interactive learning through action) มีองค์ประกอบ 3 วง คือ (1) ความรู้ ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารความรู้ต่างๆ ทั้งเก่าและใหม่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำ อาจเป็นความรู้ในตัวคนหรือความรู้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย (2) การเรียนรู้ เป็นเรื่องสำคัญที่สุดเพราะถ้ามีแต่ความรู้แต่ไม่มีการเรียนรู้ก็ไม่มีประโยชน์ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (3) การจัดองค์กร เมื่อทำงานร่วมกันไปผู้นำตามธรรมชาติจะเกิดขึ้น เกิดองค์กรการจัดการ อาจเรียกว่าองค์กรชุมชน องค์กรเป็นเครื่องมือการจัดการที่ช่วยให้การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเป็นไปได้ดียิ่งขึ้น “การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ” คือหัวใจของความสำเร็จ โดยมีข้อควรระวังคือ ในการที่องค์กรต่างๆ จะเข้าไปส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน ต้องระวังว่าไม่เอาอำนาจเข้าไปสั่งหรือไปทำแทนซึ่งจะล้มเหลว ต้องส่งเสริมความริเริ่มของชุมชนเอง องค์กรที่เข้าไปสนับสนุนก็ต้องเข้าไปเรียนรู้ร่วมกันด้วย ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของชุมชนเข้มแข็ง คือ สังคมเข้มแข็ง มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เกิดกลุ่มกิจกรรมอันหลากหลาย เกิดผู้นำกลุ่มต่างๆ มารวมตัวกันเป็นสภาผู้นำชุมชน เศรษฐกิจเข้มแข็ง ทุกครอบครัวมีอาชีพมีรายได้สูงกว่ารายจ่าย มีวิถีการผลิตและการบริโภคที่เกิดความสมดุล ความเข้มแข็งในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีกองทุนสวัสดิการชุมชน ชุมชนเข้มแข็งต้องเป็นชุมชนที่ไม่ทอดทิ้งกัน มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ปลอดภัยจากสารพิษ ระบบพลังงานชุมชนมีการวิจัยค้นหาวิธีสร้างพลังงานทางเลือกที่พึ่งพิงการใช้ใช้น้ำมันน้อยที่สุด และไม่รบกวนสิ่งแวดล้อม ระบบการสื่อสารชุมชน ชุมชนจะเข้มแข็งต่อเมื่อมีการสื่อสารให้รู้ถึงกันทั่วชุมชน มีระบบสุขภาพชุมชน ชุมชนต้องสามารถดูแลสุขภาพของตนเองให้ได้ สามารถควบคุมโรคและสร้างเสริมสุขภาพ มีการวิจัยและการโยกไปสู่นโยบายชุมชนต้องสามารถวิจัยเรื่องของตนเองและเรื่องที่มากระทบชุมชนได้ และปรับตัวให้อยู่ในสมดุลได้ และจากแผนการดำเนินงานสุขภาวะชุมชน (แผนการดำเนินงาน สสส. ประจำปีงบประมาณ 2556: 108) มีแนวโน้มในการปฏิบัติงาน คือ ทิศทาง เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2555 – 2564) ของ สสส. ภาพรวมของเป้าหมายและตัวชี้วัดของแผนสุขภาวะชุมชน มีแนวโน้มที่สำคัญดังนี้ 1) เครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่มีการทำงานอย่างต่อเนื่องมากกว่า 3 ปี ได้ สร้างฐาน (Platform) ที่มีความพร้อมในการบูรณาการภารกิจและกิจกรรมกับแผนภายใน สสส. การให้ความสำคัญกับการทำงานเชิงการบูรณาการกันภายในองค์กรทั้งภารกิจและการจัดการ 2) แผนสุขภาวะชุมชนได้ใช้ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนด้วยการค้นหาทุนและศักยภาพของพื้นที่มาเป็นเงื่อนไขในการพัฒนาขบวนการสร้างเสริมสุขภาวะชุมชนอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่นด้านการเผชิญกับภาวะคุกคามหรือวิกฤติ ทั้งที่เป็นปัญหาร่วมในระดับชาติและปัญหาเฉพาะบริบท ซึ่งจากประสบการณ์และการสรุปบทเรียนของเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ชี้ให้เห็นถึงแผนสุขภาวะชุมชนจะต้องออกแบบการดำเนินงานให้ครอบคลุมถึงการจัดการกับภาวะวิกฤติที่ชุมชนเผชิญอยู่ในปัจจุบันและอนาคต 3) การเห็นโอกาสในบูรณาการเพื่อสานพลังของภาคียุทธศาสตร์ โดยเฉพาะภาคียุทธศาสตร์ที่มีภารกิจและการ

ดำเนินงานสนับสนุนการพัฒนาในเชิงพื้นที่และมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องความสำเร็จของตำบลสุขภาวะ โดยอาศัยการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เพื่อสืบค้นความจริงอย่างละเอียดในกลุ่มลึกในชุมชน โดยมีจุดเน้นการศึกษามุ่งตรงไปที่กรณีหรือสิ่งที่ต้องการศึกษา คือตำบลสุขภาวะและนำไปใช้เป็นหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ (Unit of analysis) พื้นที่ในการวิจัยผู้วิจัยใช้เทศบาลเมืองวังน้ำเย็น อ.วังน้ำเย็น จ.สระแก้วเป็น “สนาม” สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องมาจากเหตุผลสำคัญคือ ตำบลแห่งนี้เป็นชุมชนท้องถิ่นที่มีศักยภาพ โดยมีการขับเคลื่อน ให้มีการทำงานร่วมกันทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน คือผู้ที่ทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี เทศมนตรี เจ้าหน้าที่ประสานงานตำบลสุขภาวะ ผู้ทำงานในส่วนการทำงานท้องที่ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ครู เจ้าหน้าที่ประจำโรงพยาบาลประจำตำบล และชาวบ้านในเทศบาลวังน้ำเย็น คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยวิธีเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง และการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball technique) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก ใช้การสังเกตและการสนทนากลุ่มร่วมด้วย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การศึกษานี้ ผู้วิจัยทำการดำเนินการขอจริยธรรมทางการวิจัย และทำหนังสือถึงองค์การบริหารส่วนตำบลในการขออนุญาตเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งสอบถามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล และชี้แจงกระบวนการจัดกระทำและนำเสนอข้อมูลให้แก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก การเก็บข้อมูลจะต้องขออนุญาตบันทึกเสียง บันทึกภาพ ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระในการตอบ หรือมีสิทธิไม่ตอบในบางประเด็นที่ไม่ต้องการตอบได้ ข้อมูลที่ได้จะเก็บไว้ในแหล่งที่ปลอดภัยและไม่เปิดเผยต่อผู้อื่น พร้อมทั้งทำลายเมื่อครบ 1 ปี

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง กระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ เป็นการดำเนินงานของตำบลสุขภาวะที่แสดงถึงการใช้ทุนทางสังคม การเริ่มต้นก่อร่างของชุมชน พร้อมทั้งการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลด้วยการมีวิธีการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และส่วนที่สองสถานะเงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จของชุมชนในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ

ส่วนที่หนึ่ง กระบวนการสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ

1. การดำเนินงานตำบลสุขภาวะและสถานการณ์ในชุมชน ประกอบด้วย

ศักยภาพและทุนทางสังคม ศักยภาพและทุนทางสังคมของชุมชนท้องถิ่นบอกถึงการกระจายของทุนที่ปรากฏอยู่ในตำบล การบอกเล่ากระบวนการวิธีทำงานที่ทำให้เกิดการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำของทุนทางสังคมทุก

ระดับทั้งบุคคลคนเก่งคนนำคนสำคัญกลุ่ม แหล่งเรียนรู้ องค์กรชุมชนหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน โดยแบ่งเป็น ทุนบุคคล กลุ่มเรียนรู้และองค์กรชุมชน หน่วยงานองค์กรและแหล่งประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2542: 27) ที่มองว่าทุนทางสังคมเป็นทั้งมิติเชิงคุณภาพและปริมาณ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ที่แสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจนในรูปของการดำเนินชีวิตประจำวัน เชื้อชาติ ศาสนา สถาบัน บรรทัดฐาน ประเพณีวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้บ่งบอกได้ถึงความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน และส่งเสริมให้งานด้านต่าง ๆ ดีขึ้น

1) สถานะของทุนบุคคล ตำบลต้นแบบมีแกนนำทั้งที่เป็นตัวบุคคลเป็นคนเก่ง คนนำทำงาน แกนนำผู้นำ มีความเชี่ยวชาญที่ทำงานจนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่

(1) ด้านสังคม คือการมีคนต้นแบบการประพฤติตนตามวิถีพอเพียง มีแกนนำที่ทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีคนดีเป็นแบบอย่างในการครองตนครองงาน มีสัมมาอาชีพประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม มีปราชญ์ที่ได้สั่งสมภูมิปัญญาหลายด้านทั้งด้านศิลปกรรมที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวของคนในชุมชนผ่านการละเล่นดนตรี การจัดงานบุญประเพณีตามวิถีชีวิต การดำรงรักษาศิลปะและวัฒนธรรมและประเพณี เป็นต้น

“เรามีปราชญ์ชาวบ้าน มีผู้นำทางศาสนา มีเรื่องราวมากมาย พอมีคนมาช่วยรวบรวม ให้พวกเรามีส่วนร่วม ทำให้เห็น เช่น บายศรี ดนตรี ไปทำบุญพวกนี้ ก็จะทำให้มันยืนยาวต่อไป สำคัญก็คนนี่แหละ ผู้ใหญ่ หมอ ก็มาช่วย จริงๆ เค้าก็อยู่กันมานานแล้ว แต่บางที่ไม่มีคนรู้ ถ้าผู้นำใส่ใจตลอดต่อเนื่องก็คงดี” (คนที่ 4)

(2) ด้านเศรษฐกิจมีการแกนนำคนเก่งด้านอาชีพมีความรู้ทักษะความชำนาญด้านการแปรรูปอาหาร จากวัตถุดิบในพื้นที่การสร้างอาชีพใหม่ให้คนในตำบลเกิดรายได้และลดหนี้สินในครัวเรือน

“คือมันมีจุดเด่น แต่ละหมู่บ้าน มีแหล่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน เช่น แหล่งอาหาร แหล่งสมุนไพร คือเราก็ประสานกันทุกด้าน มันก็จะเข้ากันได้หมด พุทธศาสนา ประเพณี เขาก็มีตัวตนของเขา และพอมีคนให้ความสำคัญ ก็จะได้เริ่มพัฒนา”(คนที่ 2)

(3) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแกนนำที่สนใจด้านการอนุรักษ์พลังงาน การพัฒนาเทคโนโลยีด้านการเกษตรกรรม การจัดการขยะในครัวเรือน การใช้ประโยชน์และจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนเช่นการเพิ่มพื้นที่ป่า

“ก็มีคนเขาทำอยู่ ทั้งเรื่องเกษตรกรรม ทำยังไงไม่ต้องใช้สารเคมี หรือจัดการขยะในบ้าน แต่ไม่มีคนส่งเสริม เขาก็ทำเฉพาะในบ้านเขา บ้านญาติพี่น้อง ไม่ได้ทำทั้งตำบล” (คนที่ 5)

(4) ด้านการดูแลสุขภาพมีแพทย์แผนไทยที่ใช้ภูมิปัญญาในการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ การต่อกระดูกมีอาสาสมัครร่วมดูแลสุขภาพมีนักจัดการสุขภาพร่วมดูแลสุขภาพและทำงานเชื่อมโยงกับหน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่จนก่อให้เกิดนวัตกรรมการดูแลสุขภาพแบบใหม่ เช่น สปาเท้าเบาหวาน เป็นต้น

2) สถานะกลุ่มแหล่งเรียนรู้และองค์กรชุมชน ตำบลต้นแบบมีการรวมตัวของกลุ่มคนที่สนใจเรื่องราวเดียวกันตามปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตนเอง เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีวิธีการทำงานเพื่อจัดการกับปัญหาของชุมชน ครอบคลุมตำบลวังน้ำเย็นมีแหล่งเรียนรู้ใน 6 ระบบ ประกอบด้วย 30 แหล่งเรียนรู้ ดังนี้

ระบบที่ 1 ระบบการบริหารจัดการตำบล ประกอบด้วย 7 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการแบบบูรณาการ 2) กำนันผู้ใหญ่บ้านสานพลัง 3) อาสาป้องกันภัย 4) FM 106.25 5) พลังสตรีวังน้ำเย็น 6) องค์กรคนวังน้ำเย็น 7) ธนาคารขยะชุมชน

ระบบที่ 2 ระบบการเรียนรู้เพื่อเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 6 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ 1) สร้างคนสร้างชุมชน 2) เด็กเล็กสุขสันต์ 3) ต้นกล้าวังน้ำเย็น 4) เด็กไทยวิถีพุทธ 5) สานรัก 3 วัย 6) ห้องสมุดมีชีวิต ห้องวิทยุहरรรษา

ระบบที่ 3 ระบบภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 3 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ 1) กระบี่กูเมือง 2) บั้งไฟวังน้ำเย็น 3) บุญบายศรี

ระบบที่ 4 ระบบเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วย 4 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ 1) บ้านไร่อานตะวัน 2) ปลาแปลงร่าง 3) คนทำปุ๋ย 4) คนจับนม

ระบบที่ 5 ระบบสุขภาพชุมชนและจิตอาสา ประกอบด้วย 8 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ 1) กองทุนสุขภาพ 2) โรงเรียน อสม. 3) ไกลบ้านใกล้ใจ 4) ผู้สูงวัยสานสายใยรัก 5) อนามัยชุมชน 6) คนรักสุขภาพ 7) โรงพยาบาลแพทย์แผนไทย 8) ยุวจิตอาสา

ระบบที่ 6 ระบบองค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชน ประกอบด้วย 2 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ 1) ออมสะสมทรัพย์ 2) กองทุนชุมชน

3) หน่วยงานองค์กรและแหล่งประโยชน์ ตำบลต้นแบบมีการทำงานร่วมกันของหน่วยงานในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น แก้ไขปัญหาร่วมกัน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จทางด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและตำบลสุขภาวะ โดยมีกระบวนการทำงานเกิดขึ้นจากรากฐานของคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง ด้วยทุนทางสังคม” การที่จะแก้ไขปัญหของชุมชนได้นั้น ต้องมาจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และการบูรณาการทำงานของภาคีเครือข่าย โดยอาศัยกลไกการประชุมเชิงบูรณาการ ระหว่างเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น องค์กรภาคีเครือข่าย องค์กรภาคประชาชน และผู้นำท้องที่ เพื่อนำพาตำบลวังน้ำเย็นไปสู่วิสัยทัศน์ที่ว่า “เป็นเลิศด้านการศึกษา พัฒนาสู่เมืองน่าอยู่ มุ่งสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้”

2. การก่อตัวของคนในชุมชนหรือคณะทำงานในชุมชนที่ดำเนินงานตำบลสุขภาวะของชุมชน

เส้นทางการพัฒนาตำบลสุขภาวะของเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น ที่เกิดขึ้นจากการต้องการพัฒนาชุมชน การจัดการกับปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยเส้นทางการพัฒนาสามารถสรุปได้เป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ระยะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค (ระหว่าง พ.ศ. 2519–2546) เทศบาลเมืองวังน้ำเย็นถือกำเนิดตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ที่มุ่งกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดตั้งเป็นสุขาภิบาลวังน้ำเย็น ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลวังน้ำเย็น และเทศบาลเมืองวังน้ำเย็นในปัจจุบัน เน้นการ

พัฒนาทางกายภาพ เช่น การพัฒนาระบบไฟฟ้าให้ครอบคลุมทุกครัวเรือน ระบบประปา ถนน ลานกีฬา ด้านสุขภาพโดยรัฐบาลจัดสรรงบประมาณให้ตามโครงการกองทุนหลักประกันสุขภาพฯ (สปสช.) เป็นต้น

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาไปสู่เมืองน่าอยู่ (ระหว่าง พ.ศ.2547 – 2550) หลังจากที่ได้มีการพัฒนาด้านโครงสร้างและสาธารณูปโภคต่อมาจึงมีการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้ลูกหลานชาววังน้ำเย็นมีโอกาสได้เรียนในสถานศึกษามีคุณภาพไม่ต้องเดินทางไปเรียนต่างถิ่น จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สร้างศูนย์การเรียนรู้เทศบาลเมืองวังน้ำเย็น กระจายอำนาจให้กับผู้นำ แก่นนำชุมชนหมู่บ้าน สร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตนเอง มีการพัฒนาต่อยอดทุนทางสังคม ทั้งทางด้านการเกษตร เศรษฐกิจครัวเรือน ทุนทางภูมิปัญญา ให้การสนับสนุนความรู้และทุนทางสังคม เพื่อร่วมพัฒนาจิตใจ คุณธรรมจริยธรรม และสามารถนำไปแก้ปัญหาอย่างสันติสุขได้

ระยะที่ 3 ระยะเตรียมความพร้อมเข้าสู่เครือข่ายตำบลสุขภาวะ (ระหว่าง พ.ศ. 2551 – ปัจจุบัน) เป็นการต่อยอดการพัฒนาจากการดำเนินกิจกรรมในระยะที่ผ่านมาเพื่อการจัดการกับปัญหาและความต้องการอย่างต่อเนื่องโดยขยายแนวทางการดำเนินงานจากกิจกรรมที่ผ่านมาได้แก่การบริหารจัดการตำบล เช่น พนักงานเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองวังน้ำเย็น ได้แต่งตั้งคณะทำงานเสริมสร้างประสิทธิภาพการพัฒนาชุมชน (Core team) ในการร่วมวางแผนและติดต่อประสานงานในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ทั่วถึงมากขึ้น สร้างการมีส่วนร่วมของทุกๆ ฝ่าย ค้นหาศักยภาพในชุมชน ทำให้มีการจัดระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพเป็นจุดเริ่มต้นในการก้าวเข้าสู่โครงการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ของ อปท. เพื่อชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ของ สสส.

3. วิธีการจัดการต่อปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ ระบบการจัดการของเทศบาลเมืองวังน้ำเย็นแสดงให้เห็นทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนในการจัดการตนเองจากสถานการณ์ปัญหาต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพันธ์ นีกะโทก (2557) ที่ทำการศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สูงคกรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่าการจะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างยั่งยืนนั้น ชุมชนต้องใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชน โดยเป็นประสบการณ์ที่สะสมอย่างต่อเนื่องสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งได้จาก 5 องค์ประกอบหลักสำคัญ ได้แก่ 1) การสร้างเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนา 2) การจัดการทุนและศักยภาพเพื่อนำมาใช้จัดการกับวิกฤติของพื้นที่ 3) การเชื่อมโยงเครือข่าย 4) ระบบสนับสนุนการจัดการการเรียนรู้ และ 5) การประเมินผล กิจกรรมดำเนินการเพื่อสร้างการเรียนรู้กันเองทั้งระดับแหล่งเรียนรู้ ระดับหมู่บ้าน และระดับตำบลที่มีระบบการสนับสนุนในการนำประสบการณ์ที่สามารถถ่ายทอดให้กับเครือข่าย มีรายละเอียดดังนี้คือ

1) ปัญหาสุขภาพชุมชนเป็นปัญหาที่มีแนวโน้มของปัญหาจะรุนแรงขึ้น

ปัญหาผู้สูงอายุ กลุ่มประชากรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 30-55 ปี และ 60-69 ปี ซึ่งเป็นแนวโน้มว่าในอนาคตไม่เกิน 10 ปี ข้างหน้าจะมีผู้สูงอายุจำนวนมาก ซึ่งคาดการณ์ว่าตำบลวังน้ำเย็นจะประสบ “ปัญหาผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นและต้องการการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวและสังคม” ปัญหาที่พบในผู้สูงอายุที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพกายและใจ ทางเศรษฐกิจ ทางครอบครัว ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม การขาดความรู้ในการดูแลตนเอง และปัญหาทางสังคม

“ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น ต้องการการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวและสังคม มีปัญหาด้านสุขภาพทางกาย ทางใจ การดูแลตนเอง” (คนที่ 3)

ชุมชนมีวิธีการสร้างเป้าหมายร่วมโดย เทศบาลเมืองวังน้ำเย็น ร่วมกับชมรมผู้สูงอายุตำบลวังน้ำเย็นและโรงพยาบาลวังน้ำเย็น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชุมแบบมีส่วนร่วมในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น **เป้าหมายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น** เพื่อสร้างกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพกายและใจ สร้างผู้สูงอายุสุขภาพดี และสร้างคุณค่าทางจิตใจให้ผู้สูงอายุ **งานและกิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่** มีการจัดบริการของศูนย์ผู้สูงอายุ(Day Care) ทุกวันจันทร์ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ปัญหาสุขภาพและการเจ็บป่วย รูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ทำให้เราละเลยหรือไม่ให้ความสนใจกับการดูแลสุขภาพ จึงกลายเป็นสาเหตุให้มีปัญหาด้านสุขภาพ **ชุมชนมีแนวทางแก้ปัญหาร่วมกันโดย** กิจกรรมสุขภาพดีสร้างได้ด้วยการร่วมใจของชุมชน **มีวิธีการสร้างเป้าหมายร่วมโดย** ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ภาคีหลักในพื้นที่ร่วมกันตั้งเป้าหมาย **เป้าหมายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น** คือ ผู้ป่วยเรื้อรังมีสุขภาพดีขึ้น ผู้เป็นเบาหวานควบคุมน้ำตาลในเลือดได้ ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงควบคุมให้มีความดันในเกณฑ์ที่ไม่เป็นอันตรายได้ สร้างการมีส่วนร่วมให้ทุกภาคส่วนในการเชื่อมโยงการขับเคลื่อนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถดูแลสุขภาพตนเองได้

“โรงพยาบาลวังน้ำเย็น ร่วมกับ อสม. ประชุมวางแผนและดำเนินการติดตามวัดความดันและตรวจน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนำร่องที่ หมู่ 7 และ 18 ภายใต้โครงการสุขภาพดีสร้างได้ด้วยการร่วมใจของชุมชน โดยจัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้กลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสเป็นเบาหวาน ความดัน และผู้เป็นเบาหวานความดัน”(คนที่ 15)

ปัญหาการตั้งครุภัณฑ์ในวัยรุ่น ในพื้นที่อำเภอวังน้ำเย็นมีปัญหาการตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อมอยู่ในอันดับ 1 ของจังหวัดสระแก้ว โรงพยาบาลวังน้ำเย็นร่วมกับสถานศึกษา ได้มีการแก้ปัญหาเชิงรุก โดยจัดคลินิกเพื่อนใจวัยรุ่น ให้คำปรึกษาเพศศึกษาทางโทรศัพท์ตลอด 24 ชั่วโมง และออกให้ความรู้เพศศึกษาแก่นักเรียนในสถานศึกษา **ชุมชนจึงมีแนวทางสร้างเป้าหมายร่วมโดย** การประชุมประชาคมผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารโรงเรียน ให้รับทราบสถานการณ์ปัญหาและร่วมกันวิเคราะห์การป้องกันและแก้ไข **เป้าหมายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น** เพื่อให้เด็กนักเรียนมีความตระหนักถึงปัญหาการตั้งครุภัณฑ์ก่อนวัยอันควร

“เด็กท้องในวัยเรียนก็มี มันส่งผลกระทบต่ออนาคต ทั้งคุณภาพ ชีวิต การอยู่ด้วยกับผู้อื่นในสังคม ถ้าหน่วยงานต่างๆ ร่วมมือแก้ไข ก็อย่างโรงพยาบาลวังน้ำเย็น ร่วมกับอนามัย โรงเรียน เค้ก็ร่วมกันจัดคลินิกเพื่อนใจวัยรุ่นให้คำปรึกษาเพศศึกษาทางโทรศัพท์ตลอด 24 ชั่วโมง และออกให้ความรู้เพศศึกษาแก่นักเรียนในโรงเรียน เพราะหากเด็กท้องในวัยเรียน จะส่งผลกระทบต่อการศึกษาและอนาคต” (คนที่ 7)

ปัญหาเกษตรกรเผชิญกับการใช้สารเคมีในการเกษตร ตำบลวังน้ำเย็นพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตร ประชาชนจึงมีภาวะเสี่ยงจากการทำการเกษตรจากการใช้สารเคมีในการเกษตรโดยมีการป้องกันตนเองไม่เหมาะสม **ชุมชนมีวิธีการสร้างเป้าหมายร่วมโดย** โรงเรียน อสม.และโรงพยาบาล ประชุมวางแผนการใช้แพทย์แผนไทยดูแลสุขภาพเกษตรกร **เป้าหมายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น** เกษตรกรสามารถป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีอย่างถูกวิธีและสามารถใช้สมุนไพรพื้นบ้านดูแลสุขภาพตนเองอย่างยั่งยืนได้ โดยโรงพยาบาลวังน้ำเย็นร่วมกับโรงเรียน อสม. จัดอบรมให้ความรู้ อสม. ให้สามารถแนะนำการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างปลอดภัย ทำวิจัยล้างสารพิษด้วยสมุนไพรรางจืด

“โรงพยาบาลวังน้ำเย็น ทำหลายอย่างนะ ตั้งแต่พัฒนาการแพทย์แผนไทยให้บริการดูแลสุขภาพเช่น การนวดไทย การอบ ประคบ และการใช้ยาสมุนไพร ทำวิจัยล้างสารพิษด้วยสมุนไพรรางจืด และสร้างความยั่งยืนในการดูแลสุขภาพของประชาชนโดยสนับสนุนให้ปลูกสมุนไพรใกล้บ้านสำหรับดูแลสุขภาพ” (คนที่ 11)

ปัญหาโรคไข้เลือดออก ที่พบในช่วงฤดูฝนในทุกพื้นที่ **ชุมชนมีวิธีการสร้างเป้าหมายร่วมโดย** โรงพยาบาลวังน้ำเย็น ประชุมวางแผนกับโรงเรียน อสม. รณรงค์ป้องกันไข้เลือดออก **เป้าหมายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น** ลดการป่วยเป็นโรคไข้เลือดออกหรือไม่มีเลย โดย อสม.รณรงค์ให้ชาวบ้านช่วยกันทำลายที่ฟักไข่ของยุงลาย **เป้าหมายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น** ทุกคนมีส่วนร่วมทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ส่งผลให้เกิดโรคไข้เลือดออกน้อยที่สุด

“ทุกคน ต้องได้รับการพัฒนาในเรื่องความรู้ในการป้องกันการเกิดลูกน้ำยุงลาย และร่วมลงมือปฏิบัติด้วยความตระหนักต่อปัญหา โดย โรงพยาบาลวังน้ำเย็น และ อสม. ต้องได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการป้องกันและดูแลโรคไข้เลือดออก” (คนที่12)

2) ปัญหาด้านวิถีเกษตรและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาการทำการเกษตรใช้ต้นทุนการผลิตสูง ในพื้นที่ตำบลวังน้ำเย็นก็ประสบปัญหาในการทำการเกษตรแผนใหม่ที่ทำการผลิตเพื่อขาย ซึ่งส่งผลให้มีต้นทุนการผลิตสูง สภาพแวดล้อมทางดินเสื่อมโทรม **ชุมชนมีแนวทางแก้ปัญหาโดย** รวมกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจากมูลวัวนมในพื้นที่ใช้ในการเกษตร **มีวิธีการสร้างเป้าหมายร่วมโดยมี** โครงการปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพอัดเม็ด และการทำน้ำหมักชีวภาพ **เป้าหมายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น** พัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้วิธีทำปุ๋ยน้ำชีวภาพและปุ๋ยอัดเม็ด เกษตรกรลดความเสี่ยงต่อการสัมผัสสารเคมี ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพ ช่วยเพิ่มรายได้และบริโภคปลอดภัยจากสารเคมีที่ปนเปื้อนด้วย

“ชาวบ้านที่เป็นเกษตรกร ต้องได้รับการพัฒนาให้พร้อมในเรื่อง การทำการเกษตรแบบยั่งยืน มีแหล่งเรียนรู้คนทำปุ๋ย สร้างเครือข่ายการทำการเกษตรอินทรีย์โดยใช้ของที่อยู่ในพื้นที่ เช่น มูลวัว เศษอาหาร พืชสมุนไพร เพิ่มขึ้น” (คนที่ 20)

3) **ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน** ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างและบริการเป็นอาชีพหลัก ที่เป็นช่วงเวลานอกเหนือจากเวลาในการทำการเกษตรกรรม ด้วยผู้บริหารท้องถิ่นเล็งเห็นว่าการศึกษาคือรากฐานการพัฒนาในทุกๆด้าน จึงมีนโยบายพัฒนาการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ชุมชนพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงให้การยอมรับส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษา ในพื้นที่ตำบลวังน้ำเย็น ซึ่งสามารถเพิ่มรายได้ให้คนในวังน้ำเย็น เพราะต้องมีการใช้จ่ายใช้สอยในพื้นที่ แต่ปัญหานี้สินในครัวเรือนก็ยังคงมีอยู่ ซึ่งตำบลวังน้ำเย็นมีพื้นที่ทำเกษตรกรรมมากที่สุด จึงมีการระดมทุนในการทำการเกษตรสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25.83 ชุมชนมีวิธีการสร้างเป้าหมายร่วมโดยใช้เวทีประชาคมหมู่บ้านร่วมกันจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านชุมชน เป้าหมายที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เกิดการบริหารจัดการกองทุนด้วยความโปร่งใส และส่งเสริมการออม และเพื่อเป็นการเสริมสร้างมีกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน

4. **โอกาสของการแก้ปัญหาจนเกิดวิธีการทำงานในการจัดการตนเอง** จากสถานการณ์การแก้ปัญหาของตำบลที่ผ่านมานำมาสู่วิธีการทำงานในการจัดการตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งของตำบลแสดงให้เห็นจากความร่วมมืออย่างแข็งขันของ 4 องค์กรหลักในตำบลในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างตำบลให้น่าอยู่ด้วย “กระบวนการพัฒนาชุมชนโดยชุมชนท้องถิ่น”

1) **ความร่วมมืออย่างแข็งขันของ 4 องค์กรหลักในตำบล** ได้แก่ เทศบาลตำบลต้นแบบ ท้องที่ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) แกนนำกลุ่มทางสังคม กลุ่มอาชีพ หน่วยงานรัฐในพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงเรียน เกษตรอำเภอ พัฒนาชุมชนอำเภอ เป็นต้น ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อเพิ่มศักยภาพกลุ่มแหล่งเรียนรู้ สร้างภาวะผู้นำ สร้างกระบวนการเรียนรู้รวมถึงพัฒนาและนำใช้โครงสร้างกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อกิจกรรมการเรียนรู้และเมื่อเข้าร่วมเป็นเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่

“ก็มีการสร้างการเรียนรู้และสร้างความเป็นพลเมืองแสดงให้เห็นว่าชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพเพียงพอในการบูรณาการงานนอกจากนี้การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายร่วมสร้างชุมชน ท้องถิ่นน่าอยู่ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกหลายด้านเช่น การเพิ่มศักยภาพบุคลากรของเทศบาลตำบลต้นแบบ การเรียนรู้บทเรียนของพื้นที่ร่วมกันอย่างเป็นระบบ การเพิ่มทักษะของแกนนำ” (คนที่ 9)

2) **การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง** ตำบลสุขภาวะได้มีการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยเทศบาลตำบลต้นแบบสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมต่างๆจากกลุ่มมาสู่ชุมชน จากชุมชนมาสู่ท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาตอบสนองความต้องการของชุมชนเอง ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรู้จักเข้าใจประชาชนในพื้นที่ มีสัมพันธภาพอันดีต่อกัน โดยเทศบาลตำบลต้นแบบเป็นเจ้าภาพหลักในการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้าง “กระบวนการพัฒนาชุมชนโดยชุมชนท้องถิ่น” เป้าหมายเพื่อให้ประชาชนในตำบลเกิดการ “รับรู้” นำไปสู่การ “เรียนรู้” เพื่อ “การจัดการเปลี่ยนแปลง” ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตำบลนำไปสู่ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

“ร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมกระจายอยู่แต่ละแหล่งเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นการทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็งของชุมชนที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการบริหารจัดการร่วมกัน ซึ่งการถ่ายทอด

ประสบการณ์จากการทำงานจริงของวิทยากรทุกคนอย่างละเอียดทุกขั้นตอนของการทำงาน จะสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี” (คนที่ 21)

ส่วนที่ 2 สภาวะเงื่อนไขที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จของชุมชนในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

1. ด้านบริบท ประชาชนมีความเข้าใจในสภาพปัญหาของชุมชน โดยมีการกำหนดสถานการณ์ปัญหาเป็น 2 ระดับคือ สถานการณ์ปัญหาในภาวะปกติ ซึ่งหมายถึง สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในด้านอาชีพ การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ โดยมองว่าสถานการณ์ปัญหาในภาวะปกติที่มีแนวโน้มของปัญหาจะรุนแรงขึ้น คือ ปัญหาสุขภาพชุมชน ปัญหาที่มีแนวโน้มว่ามีความคงที่ คือ ปัญหาด้านวิถีเกษตรและสิ่งแวดล้อม ปัญหาในภาวะปกติ คือ ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนสถานการณ์ปัญหาในภาวะวิกฤตินั้นหมายถึงสถานการณ์ปัญหาที่คาดว่าจะมีโอกาสสร้างความยุ่งยากและเป็นปัญหาใหญ่และจะนำชุมชนเข้าสู่ภาวะวิกฤติได้ คือ ปัญหายาเสพติด

“บ้านเรามันก็ค่อยๆ เจริญขึ้นเรื่อยๆ นะ คนจากที่อื่นก็เข้ามาอยู่กันมากขึ้น บางคนก็กลับมาจากกรุงเทพ เพราะยังงั้นๆ อยู่บ้านก็มีกิน แต่ปัญหาอื่นๆ มันก็มี อย่างหน้าแล้งบ้านเรามันก็แล้งจริง ทำกินลำบากต้องไปหารับจ้างที่อื่น” (คนที่ 2)

นอกจากนี้การรับรู้ปัญหาของชุมชนตนเองแล้วนั้น ชุมชนยังสามารถประเมินถึงการที่ชุมชนเองนั้นมีทุนทางสังคมและศักยภาพของทุนทางสังคมที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของคนทุกระดับในชุมชน มีการทำงานที่เชื่อมโยงกันและใช้แหล่งประโยชน์และทรัพยากรที่ปรากฏในชุมชนเพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน

2. ด้านปัจจัยนำเข้า ความเข้มแข็งของแกนนำระดับบุคคลเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินงานในชุมชน ผู้นำที่มีความสามารถและมีวิสัยทัศน์จะช่วยนำพาทิศทางการพัฒนาของชุมชนให้เด่นชัดและสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้น 1) ผู้นำท้องถิ่นที่มีคุณลักษณะของการเป็นผู้ประสานงานหน่วยงานองค์กรกลุ่มต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนางาน 2) ผู้นำท้องที่คือกำนันผู้ใหญ่บ้านสามารถประสานความร่วมมือคนในหมู่บ้านให้มีความรักความสามัคคีร่วมมือร่วมใจในการพัฒนางานต่างๆ ในหมู่บ้าน 3) ผู้นำกลุ่มและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่ส่งเสริมทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพของคนในชุมชน 4) ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครูให้ความร่วมมือและสนใจในการมีส่วนร่วมของชุมชน 5) บุคลากรในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพให้ความร่วมมือและมีการเตรียมตัวเป็นแหล่งเรียนรู้และให้การสนับสนุนและส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในทุกๆ ด้าน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับข้อค้นพบในการศึกษาเรื่อง “สุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข” ของ สมพันธ์ เตชะอธิก และวินัย วงศ์อาสา (2555) พบว่าการประสานงานและการทำงานแบบมีส่วนร่วม คือ บทบาทนำ ในการสร้างการมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกัน ได้แก่ อบต.เป็นผู้นำหลัก, ผู้นำชุมชนเป็นผู้นำหลัก และเป็นผู้นำไปพร้อมๆ กัน ทั้ง 3 แบบ สามารถดึงการมีส่วนร่วมของชาวบ้านได้ เพราะสุขภาวะเป็นเรื่องกลางๆ ไม่สร้างความขัดแย้ง และอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านทุกคน องค์กรชุมชนกับอบต. สามารถร่วมงานกันได้ดีขึ้น หันหน้าทำงานเข้าหากันมากขึ้น เกิดการมีส่วนร่วมการคิด การตัดสินใจว่าจะพัฒนาอะไรบ้าง และสรุปบทเรียนร่วมกัน กระทั่งเกิดกลไกการทำงานร่วมกันในระดับตำบล

แกนนำระดับองค์กร เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมในการก่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ โดยร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพกลุ่มแหล่งเรียนรู้ สร้างภาวะผู้นำและสร้างกระบวนการเรียนรู้และนำใช้โครงสร้างกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อกิจกรรมการเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธราวุธ ตรีชัย (2552) ที่พบว่าปัจจัยสำคัญของการพลิกฟื้นจากสังคมที่มีปัญหาวิกฤติในด้านต่าง ๆ สามารถทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้นั้นประกอบไปด้วย ผู้นำที่มีภาวะผู้นำ ในการบริหารงาน เห็นคุณค่าและพลังในการพัฒนาชุมชน ตระหนักสร้างจิตสำนึก ให้ชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเอง 2) การมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างพลังการทำงานเป็นทีม 3) การมีทุนทางสังคมในมิติต่างๆ ความสัมพันธ์เกื้อกูลภายในชุมชน ความรักสามัคคี ผูกพันกัน มีภูมิปัญญาชาวบ้าน 4) ทุนทางเศรษฐกิจ สามารถพึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่มทางอาชีพ สร้างรายได้

“นายกฯ เค้กเก่ง คิดไปไกล โรงเรียนที่ใหญ่ขึ้นทุกวันนี่ก็เพราะเค้า เด็กจากที่อื่นยังมาเรียนเลย แล้วพอตำบลเราเข้าร่วมกับสสส.มันก็ดูเจริญนะ มีคนมาดูงานเยอะแยะ เราได้ออกงาน ขายของได้ ชาวบ้านมีอาชีพเสริม พอได้ค่ากับข้าวเพิ่ม มันก็ดี ” (คนที่ 12)

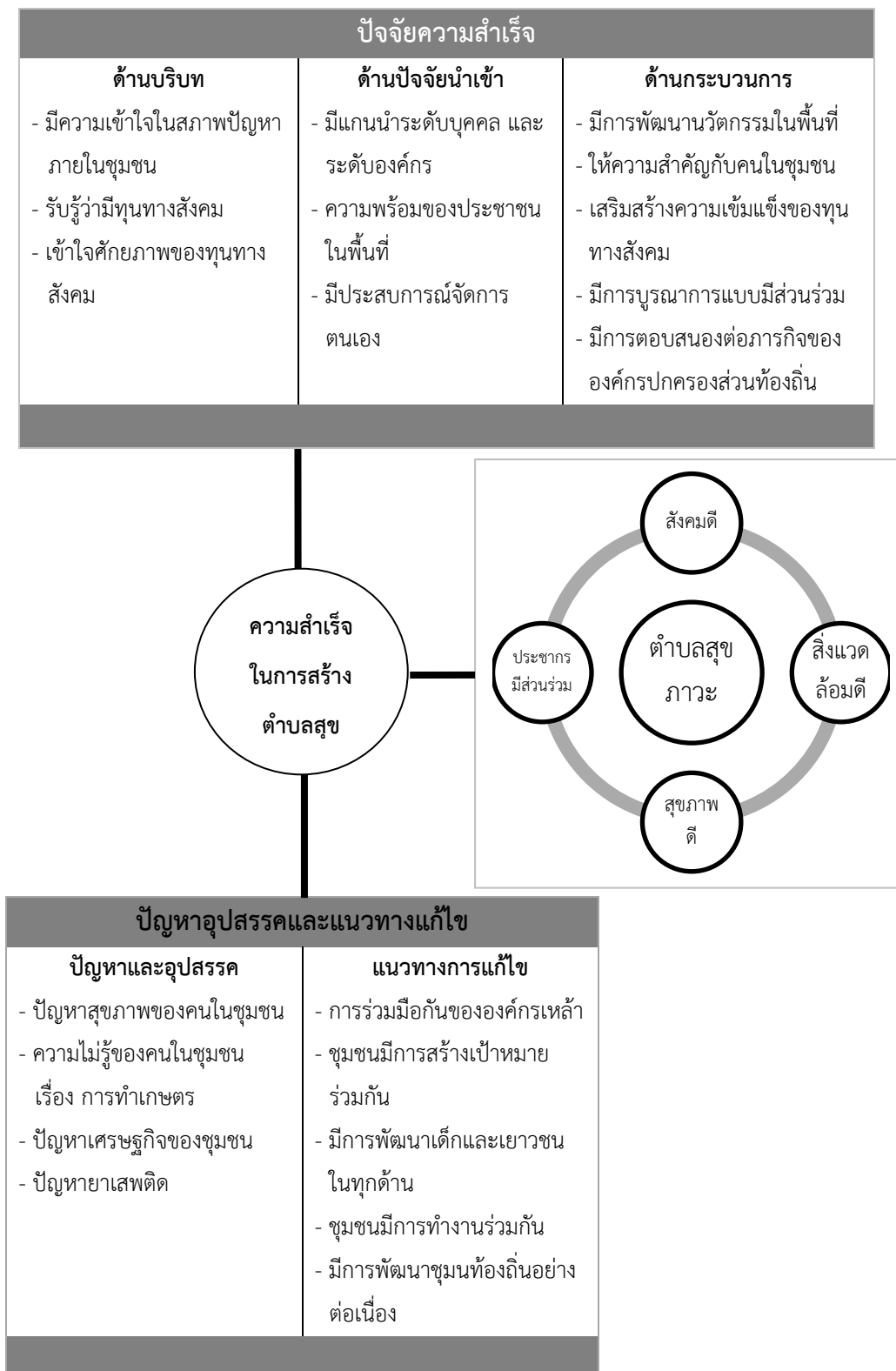
3. ด้านกระบวนการ จากนโยบายที่เข้มแข็งและประสานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องการนำชุมชนไปสู่การพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน โดยเน้นที่การให้ความสำคัญกับคนในชุมชนที่จะเป็นกำลังหลักของการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน จึงได้จัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน นำความรู้ที่ได้มาพัฒนาชุมชนของตนเอง สอดคล้องกับงานของ วนิดา ดุรงคฤทธิชัย (2554) ที่ศึกษาการพัฒนาระบบเกษตรทางเลือก: กรณีศึกษาตำบลสุขภาวะภาคกลาง โดยพบว่าเงื่อนไขและปัจจัยความสำเร็จของตำบล ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความเข้มแข็งของผู้นำ และแกนนำชุมชน การประสานร่วมมือระหว่างหน่วยงานเสริมหนุนและชุมชน นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมในชุมชน เช่น นวัตกรรมทำแยก ที่มุ่งเน้นให้เกิดการสร้างแบบแผนการดำรงชีวิตที่อิสระจากพันธนาการทางความคิดและการหลุดพ้นไปจากความคุ้นเคยกับวิถีการปฏิบัติแบบเดิมๆ เป็นชีวิตใหม่ที่มีการเรียนรู้และการจัดการตนเองอย่างต่อเนื่อง นวัตกรรมบูรณาการที่มุ่งแก้ปัญหาที่มีขอบเขตกว้างและเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและกระทบกับคนหมู่มากจำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันขององค์กรภาคีเครือข่ายที่มีเป้าหมายการทำงานเดียวกัน นวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่เป็นการค้นหาวิธีการทำงานหรือพัฒนาแนวทางการทำงานเพื่อจัดการกับปัญหาของตนเองเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมหาวิธีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้คนพฤติกรรมของผู้คนในสังคม นวัตกรรมเสริมศักยภาพทุนทางสังคม เป็นนวัตกรรมที่ค้นหาวิธีการใหม่ ๆ มาดำเนินการเพื่อให้คนและหมู่คณะเป็นบุคคลที่พึงประสงค์ มีความรู้ความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสติปัญญาที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่และรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในจังหวัดสระบุรี และนครนายกของ สุปราณี จันทรสัง และคณะ (2558) พบว่าในการที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้นจะต้องมีการดำเนินการในลักษณะแบบองค์รวมโดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีลักษณะการสร้างเครือข่ายและพัฒนาเครือข่ายให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ทุกกระบวนการควรมีการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการมุ่งพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการ นอกจากนี้การที่จะเกิดสุขภาวะในชุมชนได้นั้น ชุมชนจำเป็นต้อง

เข้าใจถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข การก้าวเข้าสู่ตำบลสุขภาวนั้นไม่ใช่เรื่องที่ย่ายและราบรื่นนัก อุปสรรคจึงมักเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แต่ความร่วมมือร่วมใจและมุ่งมั่นก็ทำให้เทศบาลวังน้ำเย็นได้พยายามหาแนวทางแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อมุ่งสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน ปัญหาหลักๆที่เกิดขึ้นในเทศบาลวังน้ำเย็นนั้น โดยมองว่าสถานการณ์ปัญหาในภาวะปกติที่มีแนวโน้มของปัญหาจะรุนแรงขึ้น คือ ปัญหาสุขภาพชุมชน ได้แก่ ปัญหาผู้สูงอายุ ปัญหาสุขภาพและการเจ็บป่วย ปัญหาการตั้งครุฑในวัยรุ่น ปัญหาโรคไข้เลือดออก เกษตรกรเผชิญกับการใช้สารเคมีในการเกษตรเกิดปัญหาสารเคมีตกค้างในร่างกายจนมีผลเสียต่อสุขภาพ *ปัญหาที่มีแนวโน้มว่ามีความคงที่* คือ ปัญหาด้านวิถีเกษตรและสิ่งแวดล้อม โดยมีการใช้ต้นทุนการผลิตที่สูง มีการใช้สารเคมีหรือปุ๋ยที่มากเกินไป ทำให้ดินเสีย ปัญหาภัยแล้ง *ปัญหาในภาวะปกติ คือ ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน* อันได้แก่ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รับจ้างและบริการ ซึ่งทำให้มีรายได้ไม่มากนัก รายได้ไม่พอกับรายจ่ายเกิดปัญหาหนี้สินตามมา ส่วนสถานการณ์ปัญหาในภาวะวิกฤติ คือ *ปัญหายาเสพติด* เนื่องจากประชาชนตำบลวังน้ำเย็นมีพฤติกรรมเสี่ยงของการสูบบุหรี่และดื่มสุรา และมีจำนวนเพิ่มขึ้นในนักดื่มหน้าใหม่

จากปัญหาดังกล่าวชุมชนได้มีแนวทางแก้ไขปัญหา โดยยึดความร่วมมือของคนและองค์กรในชุมชน มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันในทุกปัญหา จะเห็นได้จากความร่วมมืออย่างแข็งขันของ 4 องค์กรหลักของตำบลในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องร่วมกับประชาชน โดยจัดให้มีระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เกิดจากปฏิบัติการของ 27 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจชุมชนระบบการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนระบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ระบบการดูแลสุขภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการดูแลสุขภาพโดยชุมชนและระบบการเรียนรู้เพื่อเด็กและเยาวชน

4. ผลลัพธ์ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในเทศบาลวังน้ำเย็นที่ทำให้เห็นถึงการเป็น “ตำบลสุขภาวะ” คือ การพบว่ามี *สังคมดี* คือการที่มีต้นแบบของบุคคลในสังคมที่มีความรู้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดทั้งความรู้และคุณธรรมจริยธรรมให้แก่คนในชุมชน มีเศรษฐกิจที่พอเพียง ไม่มีปัญหานี้สิน มีกลุ่มออมทรัพย์ การแปรรูปอาหาร *สิ่งแวดล้อมดี* ประชาชนให้ความสนใจด้านการอนุรักษ์พลังงานการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการเกษตรกรรมการจัดการขยะในครัวเรือนการใช้ประโยชน์และจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนเช่นการเพิ่มพื้นที่ป่า *สุขภาพดี* คือ การรู้เท่าทันปัญหาสุขภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสุขภาพกาย เช่น การมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมด้านการบริโภคและออกกำลังกาย ปัญหาด้านการใช้สารเคมี และปัญหาการใช้สารเสพติด ปัญหาด้านสุขภาพจิตที่เกิดจากความเครียดต่าง ๆ เป็นต้น มีแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม โดยชุมชนมีแนวทางแก้ปัญหาร่วมกันโดยมีหัวใจสำคัญคือ กิจกรรมสุขภาพดีสร้างได้ด้วยการร่วมใจของชุมชน *ประชากรมีส่วนร่วม* โดยมีฐานคิดของการพัฒนาชุมชนว่าต้องประสานความร่วมมือทั้งจากองค์กรในพื้นที่และนอกพื้นที่ สร้างพลังให้กับประชาชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Cohen & Uphoff (1980) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท โดยประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ตำบลวังน้ำเย็นได้ใช้กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนให้ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและเกิดการเรียนรู้สู่การจัดการแบบมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นโดยมุ่งเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาคี

เครือข่ายและภาคประชาชน เกิดแหล่งเรียนรู้ที่มีรายได้แก่ชุมชน เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนตำบลวังน้ำเย็นให้เป็นตำบลสุขภาวะ สามารถสรุปเป็นโมเดลของปัจจัยความสำเร็จ ได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 โมเดลปัจจัยความสำเร็จการสร้างตำบลสุขภาวะของเทศบาลเมืองวังน้ำเย็น อ.วังน้ำเย็น จ.สระแก้ว

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน (Knowledge Clearing Strategies) ในการพัฒนาต่อยอดความรู้ให้แก่การดำเนินการจัดตั้งตำบลสุขภาวะต่อไปในหลายๆพื้นที่ โดยมองที่คุณลักษณะที่โดดเด่นของผู้นำชุมชน คือผู้นำมีความสามารถในการประสานงาน สร้างความรักและสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน และความพร้อมของพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นกลุ่มแหล่งเรียนรู้ต่างๆ
2. ส่งเสริมปัจจัยสู่ความสำเร็จด้วยการจัดให้เกิดการเรียนรู้ชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนได้ พัฒนาแกนนำในชุมชนให้ได้รับการพัฒนาด้วยการเรียนรู้จากกระบวนการดูงานและกระบวนการทำงานจากตำบลสุขภาวะที่ประสบความสำเร็จ
3. ส่งเสริมและเป็นหน่วยงานที่ช่วยเชื่อมต่อการประสานงานระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความร่วมมือในระดับภาคีที่เน้นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อให้แต่ละชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งในการจัดการดำเนินงานตำบลสุขภาวะ และการดำรงอยู่ของตำบลสุขภาวะอย่างยั่งยืนต่อไป
4. ตำบลสุขภาวะอื่นๆ สามารถดำเนินการจัดตั้งตำบลสุขภาวะ โดยการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การเตรียมความพร้อมของคนในพื้นที่ให้เข้าใจคุณลักษณะของชุมชนของตนเอง
5. ผู้นำชุมชนของตำบลสุขภาวะอื่นๆ ควรให้ความสำคัญกับการประสานความร่วมมือในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับแหล่งเรียนรู้และประชาชนในชุมชน
6. ตำบลสุขภาวะควรดำเนินการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาของชุมชน อุปสรรคและแนวทางการแก้ไข

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาในประเด็นอื่นเพิ่มขึ้น เช่น สุขภาพจิตของคนในตำบลสุขภาวะ แนวทางในการสร้างเครือข่ายตำบลสุขภาวะ เพื่อให้เห็นถึงทุนทางสังคมที่ชัดเจนขึ้น
2. ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้เกิดผลเชิงนโยบายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา นันทบุตร. (2555). 7+ 1 นโยบายสาธารณะ 88 ข้อเสนอ (ปฏิบัติการ) ร่วมสร้างประเทศไทยให้น่าอยู่. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สำนัก3).
- ประพันธ์ นิกกระโทก. (2557). ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพลิกพื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.

- ประเวศ วะสี. (2553). *สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนคือจุดยุทธศาสตร์ชาติ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- พัชรชาติ ตรีชัย. (2552). การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาทราย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารร่มพญักษ์*, 27(1), 125-159.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย. (2554). ที่ศึกษาการพัฒนาระบบเกษตรทางเลือก: กรณีศึกษาตำบลสุขภาวะภาคกลาง. *วารสาร มจร.วิชาการ*, 15(29), 47-67.
- สมพันธ์ เตชะอธิก และวินัย วงศ์อาสา. (2555). สุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 29(2), 1-22.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). *การพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุปราณี จันทرس่ง, บุญทัน ดอกไธสง, สอาด บรรเจิดฤทธิ์ และบุญเรือง ศรีเหรียญ. (2558). การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง. *วารสารวิจัยและพัฒนาวิทยาลัยเกษตรกรรมในพระบรมราชูปถัมภ์*, 10(3), 273-283.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(2), 213-235.
- Stake, R. E. (1988). Case Study Methods in Educational Research: Seeking Sweet Water. In R. M. Jaeger (Ed.), *Complementary Methods for Research in Education* (pp. 253-300). Washington, D.C.: American Educational Research Association.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: Sage

Translated Thai References (ส่วนที่แปลรายการอ้างอิงภาษาไทย)

- Durongrittichai, W. (2011). The Development of alternative agriculture: Case study from Healthy Tambol in Central Region. *HCU journal*, 15(29), 47-67.
- Noekatok, P. (2014). *Social capital with knowledge management to self-reliance sustainable community organization in the lower North-East region*. (Doctoral dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Nuntaboot, K. (2012). *7+1 public policy 88 proposals (operations) co-creation to build livable Thailand*. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation (ThaiHealth), Community Health Support Office (Office3).
- Royal Academy. (1982). *Dictionary of Royal Academy 1982* (6th ed.). Bangkok: Aksorncharoentat.
- Sonyawiwat, S. (1983). *Community development* (3rd ed.). Bangkok: Thaiwattanapanich.

Tachaatik, S., & Wongasa, W. (2012). Community well-being for healthy living. *Humanities & Social Sciences Journal*, 29(2), 1-22.

Treechai, P. (2009). Analysis of community strength of Nong Klang Dong Village Sila Loi District, Ampoe Sam Roi Yot, Prachuap Khiri Khan Province. *Rom Phruek Journal*, 27(1), 125-159.

Wasi, P. (1999). *Sufficiency economy and civil societies*. Bangkok: National Health Foundation.

Wasi, P. (2010). *Strengthen the community-community is the point of national strategy*. Bangkok: National Health Foundation.